

Μετά τη Ροζάβα: Ήττα ενός Εγχειρήματος ή Μετασχηματισμός μιας Δυνατότητας;

Έρευνα: Hasse-Nima Golkar .

Μετάφραση: Αντώνης Μπρούμας

Ένας αναρχοσυνδικαλιστικός στοχασμός πάνω στο κράτος, την εξουσία, τον πόλεμο και τον δημοκρατικό συνομοσπονδισμό

Για να διαβάσετε την αρχική δημοσίευση πατήστε ΕΔΩ

Εισαγωγή: Έφτασε η Ροζάβα στο Τέλος της;

Στις 25 Αυγούστου 2026, ο Μαζλούμ Αμπντί, γενικός διοικητής των Συριακών Δημοκρατικών Δυνάμεων (SDF), ανακοίνωσε στη Δαμασκό ότι οι SDF είχαν διαλυθεί ως αυτοτελής στρατιωτική δύναμη και ότι η διαδικασία ενσωμάτωσης των δυνάμεών τους στη στρατιωτική δομή του Συριακού κράτους είχε ολοκληρωθεί. Επί χρόνια, οι SDF υπήρξαν ο βασικός στρατιωτικός πυλώνας της Αυτόνομης Διοίκησης της Βόρειας και Ανατολικής Συρίας. Έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στον πόλεμο ενάντια στο Ισλαμικό Κράτος (ISIS) και, στο απόγειό τους, έλεγχαν μεγάλο μέρος της βορειοανατολικής Συρίας.

Τρεις ημέρες αργότερα, ο Σύρος πρόεδρος Αχμέντ αλ-Σαράα διόρισε τον Μαζλούμ Αμπντί σύμβουλο της προεδρίας – ένα γεγονός του οποίου ο πολιτικός συμβολισμός είναι υπερβολικά βαρύς για να εκληφθεί ως απλός διοικητικός διορισμός.

Έτσι, ένα από τα σημαντικότερα πολιτικά και κοινωνικά

πειράματα της σύγχρονης Μέσης Ανατολής εισήλθε σε μια εντελώς νέα φάση.

Έφτασε όμως η Ροζάβα στο τέλος της;

Αν εννοήσουμε τη Ροζάβα ως επικράτεια, ως αυτόνομη διοίκηση και ως στρατιωτική δύναμη, η απάντηση είναι σε μεγάλο βαθμό καταφατική. Αν όμως την εννοήσουμε ως κοινωνικό πείραμα που περιλαμβάνει κομμούνες, συμβούλια, την αυτοοργάνωση των γυναικών, συνεταιρισμούς, τοπική αυτοδιαχείριση, πολυεθνотική συμβίωση και την απόπειρα υπέρβασης της λογικής του έθνους-κράτους, η απάντηση είναι πολύ πιο σύνθετη.

Από μια αναρχική σκοπιά, το κεντρικό ερώτημα ίσως δεν είναι: «Ηττήθηκε η Ροζάβα;» αλλά μάλλον:

«Τι πρέπει να επιβιώσει από τη Ροζάβα, ώστε η στρατιωτική ήττα των θεσμών της να μη μετατραπεί σε ήττα της ίδιας της ιδέας της κοινωνικής χειραφέτησης;» Για να προσεγγίσουμε αυτό το ερώτημα, χρειάζεται να επιστρέψουμε σε τέσσερις πνευματικές παραδόσεις: στον Μπακούνιν, τον Κροπότκιν, τον Μάρει Μπούκτσιν και τον Αμπντουλάχ Οτσαλάν.

1. Μπακούνιν: το πρόβλημα δεν είναι απλώς ποιος ελέγχει το κράτος

Μία από τις πιο θεμελιώδεις κριτικές του Μιχαήλ Μπακούνιν στη νεωτερική πολιτική στρεφόταν ενάντια στη συγκέντρωση της εξουσίας και ενάντια στην αυταπάτη ότι το κράτος μπορεί να τεθεί προσωρινά στα χέρια των επαναστατικών δυνάμεων και στη συνέχεια να διαλυθεί.

Για τον Μπακούνιν, το κράτος δεν είναι ένα ουδέτερο εργαλείο που μπορεί απλώς να παραδοθεί στις χειραφετητικές δυνάμεις. Το πρόβλημα έγκειται στην ίδια τη σχέση προσταγής και υπακοής. Στο *Κρατισμός και Αναρχία* υπογραμμίζει την αντίφαση ανάμεσα στην ελευθερία και την κρατική δομή. Από αυτή τη σκοπιά, η Ροζάβα εμπεριείχε μια θεμελιώδη αντίφαση.

Το πρόταγμα του δημοκρατικού συννομοσπονδισμού παρουσιάστηκε ως εναλλακτική απέναντι στο έθνος-κράτος. Κι όμως, για να αμυνθεί, χρειάστηκε να αναπτύξει ισχυρή στρατιωτική δομή, διοικητικούς θεσμούς, μηχανισμούς ασφαλείας και διπλωματικές σχέσεις με ισχυρά κράτη. Αυτή η αντίφαση δεν πρέπει να αναχθεί, με απλοϊκό τρόπο, σε «προδοσία» ή «εκτροπή».

Η Ροζάβα δεν αναδύθηκε σε έναν ειρηνικό κόσμο. Το ISIS, η Τουρκία, ο συριακός εμφύλιος πόλεμος και, τελικά, η νέα κυβέρνηση στη Δαμασκό συνιστούσαν πραγματικές και συχνά υπαρξιακές απειλές. Η ένοπλη αυτοάμυνα δεν ήταν απλώς μια θεωρητική επιλογή· ήταν μέρος του αγώνα για επιβίωση.

Το ερώτημα του Μπακούνιν ωστόσο παραμένει: Μπορεί μια δομή, που δημιουργήθηκε για να υπερασπιστεί την ελευθερία, να μετατραπεί σταδιακά σε δομή που υπάρχει ανεξάρτητα από την κοινωνία; Αυτό ίσως είναι το σημαντικότερο αναρχικό ερώτημα σχετικά με τη Ροζάβα.

2. Κροπότκιν: η κοινωνία προϋπάρχει του κράτους

Αν ο Μπακούνιν στρέφει την προσοχή μας στους κινδύνους της συγκεντρωμένης εξουσίας, ο Κροπότκιν τη στρέφει στην ικανότητα της κοινωνίας για αυτοοργάνωση.

Στο *Αλληλοβοήθεια*, ο Κροπότκιν υποστηρίζει ότι η συνεργασία, η αλληλεγγύη και η αμοιβαία συνδρομή δεν πρέπει να εκλαμβάνονται απλώς ως προϊόντα της κρατικής οργάνωσης. Οι ανθρώπινες κοινότητες – όπως, πράγματι, και πολλές κοινότητες ζώων – έχουν αναπτύξει σύνθετες μορφές συνεργασίας χωρίς συγκεντρωτική δομή διοίκησης.

Η σημασία αυτής της ιδέας για τη Ροζάβα είναι προφανής. Αν οι άνθρωποι είναι ικανοί να οργανώνουν οι ίδιοι τη ζωή τους, τότε το θεμελιώδες πολιτικό ερώτημα δεν είναι πια:

«Ποιος κυβερνά το κράτος;» αλλά:

«Πόσο μεγάλο μέρος της κοινωνικής ζωής μπορεί να οργανωθεί χωρίς το κράτος και χωρίς τις κρατικές ιεραρχίες;»

Εδώ ακριβώς οι κομμούνες, τα συμβούλια, οι συνεταιρισμοί και οι ανεξάρτητες οργανώσεις γυναικών αποκτούν ιδιαίτερη σημασία. Αυτοί οι θεσμοί, περισσότερο από οποιαδήποτε τυπική κυβερνητική δομή, είναι ενδεχομένως οι γνήσιοι φορείς της κοινωνικής εμπειρίας της Ροζάβα. Από αυτή τη σκοπιά, η διάλυση των SDF δεν σημαίνει, από μόνη της, την καταστροφή της Ροζάβα ως κοινωνικής εμπειρίας.

Αν η κοινωνία έχει εσωτερικεύσει ικανότητες αυτοοργάνωσης, μια στρατιωτική δύναμη μπορεί να εξαφανιστεί χωρίς να εξαφανιστούν μαζί της όλες οι κοινωνικές σχέσεις που δημιουργήθηκαν τα προηγούμενα χρόνια. Αν όμως οι σχέσεις αυτές εξαρτιόνταν θεμελιωδώς από την πολιτική και στρατιωτική δομή, τότε η κατάσταση είναι πολύ διαφορετική.

3. Μπούκτσιν: η ελευθεριακή πολιτική οφείλει να δημιουργεί θεσμούς

Ο Μάρειϊ Μπούκτσιν προχωρεί το ερώτημα ένα βήμα παραπέρα. Υπερέβη έναν αναρχισμό νοούμενο απλώς ως άρνηση του κράτους και έθεσε το ερώτημα:

Πώς μπορεί να οργανωθεί μια σύνθετη νεωτερική κοινωνία μετά την κατάργηση του κράτους; Η απάντησή του πήρε μορφή στις ιδέες του κομμουναλισμού και του ελευθεριακού δημοτισμού: τη δημιουργία θεσμών άμεσης δημοκρατίας σε τοπικό επίπεδο, τη μεταξύ τους συνομοσπονδιακή σύνδεση και τη σταδιακή μεταφορά της πραγματικής πολιτικής εξουσίας από τις κρατικές δομές στις κοινότητες.

Εδώ ακριβώς η σχέση του Μπούκτσιν με την εμπειρία της Ροζάβα αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Ο δημοκρατικός συνομοσπονδισμός του Οτσαλάν δεν ταυτίζεται με τον κομμουναλισμό του Μπούκτσιν,

επηρεάστηκε όμως έντονα από τις ιδέες του τελευταίου για την κοινωνική οικολογία, την τοπική δημοκρατία και τη συνομοσπονδιακή οργάνωση. Η πνευματική σχέση των δύο έχει εξεταστεί εκτενώς στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία.

Υπάρχει ωστόσο θεμελιώδης διαφορά ανάμεσα στον κρατικό ομοσπονδισμό και τον ελευθεριακό συνομοσπονδισμό. Στον κρατικό ομοσπονδισμό, η εξουσία παραμένει τελικά εντός του κράτους και απλώς κατανέμεται σε διαφορετικά διοικητικά επίπεδα.

Στον ελευθεριακό συνομοσπονδισμό, αντιθέτως, η εξουσία υποτίθεται ότι πηγάζει από τις κοινότητες, ενώ οι θεσμοί ανώτερου επιπέδου υπάρχουν πρωτίστως για να συντονίζουν και να εφαρμόζουν αποφάσεις που λαμβάνονται από τα κάτω.

Αυτό καθιστά αναπόφευκτο ένα κρίσιμο ερώτημα:

Εδραζόταν πράγματι η πραγματική πολιτική εξουσία στη Ροζάβα στις κομμούνες και τα συμβούλια, ή παρέμειναν οι πολιτικές και στρατιωτικές δομές το αληθινό κέντρο εξουσίας; Αν το δεύτερο βρίσκεται πιο κοντά στην πραγματικότητα, τότε η σημερινή ήττα δεν είναι απλώς στρατιωτική. Αποκαλύπτει μια δομική ευαλωτότητα.

4. Οτσαλάν: η υπέρβαση του έθνους-κράτους

Ύστερα από μια μεγάλη μεταστροφή στην πολιτική του σκέψη, ο Αμπντουλάχ Οτσαλάν απομακρύνθηκε από την ιδέα της ίδρυσης ανεξάρτητου κουρδικού έθνους-κράτους και στράφηκε προς την έννοια του δημοκρατικού συνομοσπονδισμού.

Στο πλαίσιο αυτό, η κουρδική χειραφέτηση δεν απαιτεί κατ' ανάγκη τη δημιουργία ενός ακόμη έθνους-κράτους. Η κοινωνία μπορεί να οργανωθεί μέσα από κομμούνες, συμβούλια και δίκτυα τοπικών θεσμών, χωρίς να συγκροτήσει νέο κυρίαρχο κράτος. Επρόκειτο για θεμελιώδη θεωρητική μετατόπιση.

Το ερώτημα άλλαξε από:

«Πώς θα ιδρύσουμε το δικό μας κράτος;» σε:

«Πώς θα μειώσουμε την ανάγκη του κράτους μέσα στην κοινωνική ζωή;»

Η σημασία της Ροζάβα έγκειται στο ότι μετέφερε αυτή την ιδέα από το επίπεδο της πολιτικής θεωρίας στην πράξη, μέσα από πειράματα τοπικής αυτοκυβέρνησης, συμμετοχής των γυναικών, πολυεθνοτικής πολιτικής οργάνωσης και αποκεντρωμένων θεσμών.

Εδώ ακριβώς όμως αναδύεται η κεντρική αντίφαση.

5. Το παράδοξο της Ροζάβα: να είσαι αντικρατικός σε έναν κόσμο κρατών

Η Ροζάβα επιδίωξε να υπερβεί τη λογική του έθνους-κράτους. Υπήρχε όμως μέσα σε έναν κόσμο όπου σχεδόν όλες οι μεγάλες πολιτικές δυνάμεις ήταν κράτη. Χρειαζόταν στρατιωτική δύναμη για την άμυνά της. Χρειαζόταν διεθνείς οικονομικές σχέσεις για την επιβίωσή της.

Στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό στην αμερικανική στρατιωτική υποστήριξη στον πόλεμο ενάντια στο ISIS. Και χρειάστηκε να διαπραγματευτεί το μέλλον της με τη Δαμασκό, την Ουάσιγκτον, τη Μόσχα, την Άγκυρα και άλλες κρατικές δυνάμεις.

Αυτό παρήγαγε μια ιστορική αντίφαση: Ένα εγχείρημα που επιζητούσε την υπέρβαση της λογικής του κράτους αναγκάστηκε να συνάψει στρατηγικές σχέσεις με κράτη προκειμένου να επιβιώσει. Αυτό δεν ήταν κατ' ανάγκη ηθική αποτυχία. Ήταν όμως δομική ευαλωτότητα.

Όσο περισσότερο η επιβίωση ενός εγχειρήματος εξαρτάται από εξωτερικές δυνάμεις, στρατιωτικούς θεσμούς και διπλωματικές δομές, τόσο μεγαλύτερη μπορεί να γίνει η απόσταση ανάμεσα στο εγχείρημα και τις αρχικές του αρχές αυτοκυβέρνησης.

6. Το ζήτημα των SDF: η κοινωνία υπεράσπιζε τον στρατό ή ο στρατός την κοινωνία;

Το ερώτημα μοιάζει σκληρό, από αναρχική σκοπιά όμως είναι αναπόφευκτο. Κανένας σοβαρός παρατηρητής δεν μπορεί να αρνηθεί τον ιστορικό ρόλο των SDF στην ήττα του ISIS.Οφείλουμε ωστόσο να διακρίνουμε ανάμεσα σε δύο διαφορετικές σχέσεις:

κοινωνία → αμυντική οργάνωση

και

αμυντική οργάνωση → πολιτική δομή → κοινωνία

Στην πρώτη περίπτωση, ο στρατός είναι εργαλείο της κοινωνίας. Στη δεύτερη, η κοινωνία καθίσταται εξαρτημένη από την αναπαραγωγή της στρατιωτικής δομής.

Ο πόλεμος τείνει να γεννά συγκεντρωτισμό, πειθαρχία, ιεραρχία και σχέσεις διοίκησης, ενώ η κοινωνική αυτοκυβέρνηση εξαρτάται από τη συμμετοχή, τη διαβούλευση, τη διάχυση της εξουσίας και την οριζόντια λήψη αποφάσεων.

Έτσι, ο πόλεμος θέτει κάθε χειραφετητικό εγχείρημα μπροστά σε έναν θεμελιώδη κίνδυνο:

Οι δομές που δημιουργούνται για τον πόλεμο ενδέχεται να επιβιώσουν του πολέμου και να μεταφέρουν τη λογική του πολέμου μέσα στην πολιτική και κοινωνική ζωή.

Από αυτή τη σκοπιά, η διάλυση των SDF δεν είναι απλώς η ήττα μιας στρατιωτικής οργάνωσης. Προσφέρει επίσης την ευκαιρία να αναρωτηθούμε πόσο μεγάλο μέρος της πολιτικής ισχύος της Ροζάβα είχε καταστεί εξαρτημένο από τις στρατιωτικές δομές.

7. Οι Ηνωμένες Πολιτείες και το πρόβλημα του «αναγκαίου συμμάχου»

Η συνεργασία ανάμεσα στις Ηνωμένες Πολιτείες και τους SDF υπήρξε καθοριστική για τον αγώνα ενάντια στο ISIS και για την επιβίωση της αυτόνομης διοίκησης. Τα κράτη όμως δρουν με γνώμονα στρατηγικά συμφέροντα, όχι με γνώμονα την πίστη σε χειραφετητικά εγχειρήματα.

Αυτό απαιτεί τη διάκριση δύο εννοιών: της τακτικής συμμαχίας και της στρατηγικής εξάρτησης. Η τακτική συνεργασία με ένα κράτος μπορεί να είναι αναγκαία υπό ορισμένες συνθήκες.

Όταν όμως η επιβίωση ενός κινήματος καθίσταται εξαρτημένη από τις αποφάσεις αυτού του κράτους, μια μεταβολή των γεωπολιτικών προτεραιοτήτων μπορεί να εκθέσει ολόκληρο το εγχείρημα σε βαθιά ευαλωτότητα.

Αυτό είναι ένα από τα πικρά μαθήματα της Ροζάβα.

Η Ροζάβα μπόρεσε να αξιοποιήσει την αμερικανική υποστήριξη στον αγώνα ενάντια στο ISIS, ποτέ όμως δεν μπόρεσε να μετατρέψει αυτή την υποστήριξη σε μόνιμη εγγύηση πολιτικής αυτονομίας. Και ποτέ δεν υπήρξε λόγος να υποθέσει κανείς ότι θα μπορούσε.

8. Μια αναρχική κριτική της ίδιας της Ροζάβα

Εδώ ακριβώς ένα αναρχικό έντυπο οφείλει επίσης να υπερβεί τη ρομαντικοποίηση της Ροζάβα.

Η Ροζάβα δεν ήταν μια πλήρως αναρχική κοινωνία.

Αυτό πρέπει να ειπωθεί καθαρά.

Ήταν ένας σύνθετος συνδυασμός:

- κουρδικής απελευθερωτικής πολιτικής·
- δημοκρατικού συννομοσπονδισμού·
- κομμουναλισμού·
- φεμινισμού·
- κομματικής οργάνωσης·
- διοικητικών θεσμών·
- στρατιωτικών δυνάμεων·
- δομών ασφαλείας·
- και διπλωματικών σχέσεων με ξένα κράτη.

Η Ροζάβα, επομένως, δεν πρέπει να κριθεί σαν να επρόκειτο για μια πλήρως πραγματωμένη αναρχική κοινωνία. Είναι ακριβέστερο να την κατανοήσουμε ως ένα ριζοσπαστικό πολιτικό και κοινωνικό πείραμα, που επιχείρησε να θέσει σε εφαρμογή στοιχεία της αναρχικής και κομμουναλιστικής σκέψης υπό εξαιρετικά δυσμενείς συνθήκες. Και ακριβώς επειδή υπήρξε πείραμα, οι αποτυχίες του είναι εξίσου σημαντικές με τα επιτεύγματά του. Αν μιλήσουμε μόνο για τα επιτεύγματά της, μετατρέπουμε τη Ροζάβα σε μύθο. Αν μιλήσουμε μόνο για τις αποτυχίες της, διαγράφουμε ένα από τα σημαντικότερα πολιτικά πειράματα των τελευταίων δεκαετιών.

9. Οι γυναίκες: η σημαντικότερη δοκιμασία για το μέλλον της Ροζάβα

Από αναρχική σκοπιά, το μέλλον της Ροζάβα ενδέχεται να μετρηθεί λιγότερο από την τύχη των διοικητικών κτιρίων ή ακόμη και των εδαφικών ορίων, και περισσότερο από την τύχη της αυτόνομης αυτοοργάνωσης των γυναικών. Η απελευθέρωση των γυναικών στη Ροζάβα δεν ήταν απλώς κυβερνητική πολιτική ούτε ζήτημα εκλογικών ποσοστώσεων.

Οι ανεξάρτητες γυναικείες οργανώσεις και οι ΥΡJ αποτελούσαν μέρος της θεμελιώδους διεκδίκησης του εγχειρήματος: ότι η κοινωνική χειραφέτηση είναι αδύνατη χωρίς τον μετασχηματισμό των πατριαρχικών σχέσεων. Το μέλλον αυτών των δομών είναι σήμερα ένα από τα σημαντικότερα ερωτήματα γύρω από τη διαδικασία ενσωμάτωσης.

Πρόσφατα δημοσιεύματα έχουν αναδείξει επίσης τη δυσκολία ένταξης των ΥΡJ στη νέα στρατιωτική δομή της Συρίας, η οποία ιστορικά στερείται σημαντικής γυναικείας συμμετοχής.

Το ερώτημα, επομένως, δεν είναι απλώς: «Πόση αυτονομία θα διατηρήσουν οι Κούρδοι;»

Το βαθύτερο ερώτημα είναι: «θα διατηρήσουν οι γυναίκες στη Ροζάβα το δικαίωμα να συντηρούν αυτόνομες μορφές οργάνωσης και ανεξάρτητη κοινωνική ισχύ;»

Αν η απάντηση είναι αρνητική, τότε ακόμη κι αν επιβιώσουν ορισμένα πολιτισμικά και διοικητικά δικαιώματα, μία από τις πιο ριζοσπαστικές διαστάσεις του πειράματος της Ροζάβα θα έχει χαθεί.

10. Το ζήτημα της πολυεθνοτικότητας

Η Ροζάβα δεν πρέπει να αναχθεί σε ένα αποκλειστικά κουρδικό εγχείρημα.

Μέρος της ιστορικής της σημασίας έγκειται στη διεκδίκησή της να δημιουργήσει μια πολιτική τάξη πραγμάτων όπου Κούρδοι, Άραβες, Ασσύριοι, Συριακοί και άλλες κοινότητες θα μπορούσαν να συμμετέχουν μέσα σε ένα κοινό πολιτικό πλαίσιο.

Για τον αναρχισμό, αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό.

Ο αναρχισμός αντιτίθεται όχι μόνο στο κράτος αλλά και στην αναγωγή των ανθρώπων σε προκαθορισμένες πολιτικές ταυτότητες – είτε αυτές είναι εθνικές, εθνοτικές, θρησκευτικές ή ακόμη και ιδεολογικές. Αν η Ροζάβα είχε καταλήξει να γίνει απλώς μια ακόμη μορφή κουρδικού έθνους-κράτους, θα είχε χάσει μεγάλο μέρος της θεωρητικής της σημασίας.

Ένα κριτήριο αξιολόγησης του μέλλοντός της πρέπει επομένως να είναι: θα διατηρήσουν όλες οι κοινότητες που ζουν στην περιοχή ουσιαστικές δυνατότητες ισότιμης συμμετοχής και αυτοοργάνωσης; Το ερώτημα αυτό υπερβαίνει το ζήτημα των

«κουρδικών δικαιωμάτων». Αφορά την ίδια την κοινωνική ελευθερία.

11. Η διάλυση των SDF: το τέλος μιας δομής, όχι κατ' ανάγκη το τέλος μιας εμπειρίας

Οφείλουμε τώρα να αναμετρηθούμε με τη νέα πολιτική πραγματικότητα.

Στις 25 Αυγούστου, οι SDF ανακοίνωσαν τη διάλυσή τους και την ενσωμάτωση των δυνάμεών τους στον συριακό στρατό. Η Δαμασκός επεκτείνει επίσης τον έλεγχό της σε εδάφη και θεσμούς που διοικούνταν προηγουμένως από την αυτόνομη διοίκηση.

Έτσι, πολιτικά και στρατιωτικά, η Ροζάβα υπέστη μεγάλη ήττα.

Αυτό όμως δεν απαντά ακόμη στο τι θα απογίνουν:

- τα συμβούλια,
- οι κομμούνες,
- οι συνεταιρισμοί,
- οι γυναικείες οργανώσεις,
- η κουρδική εκπαίδευση και ο κουρδικός πολιτισμός,
- τα κοινωνικά δίκτυα,
- και η εμπειρία της πολυεθνотικής συμβίωσης.

Αν αυτές οι δομές μπορέσουν να συνεχίσουν να υπάρχουν σε κάποια ανεξάρτητη μορφή και από τα κάτω, η «Ροζάβα» ενδέχεται να μετασχηματιστεί από εδαφική πολιτική οντότητα σε κοινωνική παράδοση. Από αναρχική σκοπιά, αυτό θα ήταν ένας βαθύτατα σημαντικός μετασχηματισμός.

12. Η διαφορά ανάμεσα στην

αποκέντρωση και την αυτοκυβέρνηση

Ένας από τους μεγάλους κινδύνους που βρίσκονται μπροστά μας είναι η σύγχυση της διοικητικής αποκέντρωσης με την αυτοκυβέρνηση.

Μια κεντρική κυβέρνηση μπορεί να επιτρέψει την ύπαρξη τοπικών συμβουλίων. Μπορεί να αναγνωρίσει την κουρδική γλώσσα. Μπορεί να διατηρήσει ορισμένους τοπικούς διοικητές. Κανένα όμως από αυτά δεν συνιστά, από μόνο του, αυτοκυβέρνηση.

Διοικητική αποκέντρωση σημαίνει ότι το κεντρικό κράτος αποφασίζει πόση αρμοδιότητα θα εκχωρήσει προς τα κάτω. Αυτοκυβέρνηση σημαίνει ότι οι ίδιοι οι άνθρωποι καθορίζουν πόσο μέρος της κοινωνικής τους ζωής θα οργανώσουν συλλογικά και με ποιον τρόπο.

Η διαφορά είναι θεμελιώδης. Αν τα συμβούλια καταστούν απλώς διοικητικά παραρτήματα του κράτους, τότε η Ροζάβα έχει μετατραπεί σε ένα αποκεντρωμένο διοικητικό σύστημα. Αν τα συμβούλια διατηρήσουν ουσιαστική κοινωνική και οικονομική ισχύ, τότε ένα μέρος του πειράματος της αυτοκυβέρνησης επιβιώνει.

13. Το τελικό ερώτημα: μπορεί η Ροζάβα να επιβιώσει χωρίς να γίνει κράτος;

Αυτή ίσως είναι η σημαντικότερη δοκιμασία που αρχίζει τώρα. Η Ροζάβα δεν μπορεί πια να στηριχθεί σε έναν ανεξάρτητο στρατό.

Δεν μπορεί πια να στηριχθεί σε εδαφικό έλεγχο της κλίμακας των προηγούμενων χρόνων. Και δεν μπορεί πια να θεωρεί δεδομένο ότι η αμερικανική στρατιωτική υποστήριξη θα της παρέχει μόνιμη στρατηγική ασπίδα.

Τι απομένει;

Η κοινωνία.

Και εδώ ακριβώς ο Κροπότκιν, ο Μπακούνιν, ο Μπούκτσιν και ο Οτσαλάν επανέρχονται στο κέντρο της συζήτησης.

Αν η κοινωνία διαθέτει πραγματικά την ικανότητα της αυτοοργάνωσης, ενδέχεται να διατηρήσει μέρος της εμπειρίας της ακόμη και μετά την ήττα της πολιτικής δομής. Αν δεν τη διαθέτει, τότε ένα εγχείρημα που επιδίωξε να υπερβεί το κράτος ενδέχεται τελικά να απορροφηθεί από το κράτος. Από αυτή τη σκοπιά, η ήττα των SDF μπορεί παραδόξως να μετατραπεί σε θεωρητική δοκιμασία του ίδιου του δημοκρατικού συννομοσπονδισμού.

14. Τρία πιθανά μέλλοντα

Το μέλλον δεν προβλέπεται με βεβαιότητα, μπορούμε ωστόσο να φανταστούμε τρεις ευρείες διαδρομές.

Πρώτη: απορρόφηση

Οι πρώην πολιτικές, δικαστικές, οικονομικές και στρατιωτικές δομές απορροφώνται από την κεντρική κυβέρνηση, ενώ τα συμβούλια μετατρέπονται σε διοικητικά όργανα. Στην περίπτωση αυτή, η Ροζάβα καθίσταται ένα κεφάλαιο, που ανήκει στην ιστορία.

Δεύτερη: περιορισμένη αυτοκυβέρνηση εντός της Συρίας

Η κεντρική κυβέρνηση διατηρεί την τυπική κυριαρχία, ενώ σημαντικά πολιτισμικά, εκπαιδευτικά και τοπικά διοικητικά δικαιώματα παραμένουν στην περιοχή. Αυτό θα μπορούσε να παραγάγει έναν πολιτικό συμβιβασμό, θα παρέμενε όμως αναγκαίο να κριθεί αν η «αυτοκυβέρνηση» διαθέτει γνήσια κοινωνική ισχύ ή απλώς εκχωρημένη διοικητική αρμοδιότητα.

Τρίτη: ο μετασχηματισμός της Ροζάβα

Η Ροζάβα παύει να είναι πρωτίστως κυβέρνηση ή επικράτεια και

γίνεται ένα δίκτυο κοινωνικών σχέσεων: κομμούνες, συμβούλια, συνεταιρισμοί, γυναικείες οργανώσεις, τοπική αλληλεγγύη και μορφές αυτοδιαχείρισης. Αυτό είναι το δυσκολότερο σενάριο. Από αναρχική σκοπιά όμως, ενδέχεται να είναι και το βαθύτερο και το πολυτιμότερο.

15. Από τον Μπακούνιν στον Οτσαλάν: το ερώτημα που μένει αναπάντητο

Αν τοποθετήσουμε τις τέσσερις πνευματικές παραδόσεις που εξετάσαμε εδώ σε μία αλυσίδα, θα μπορούσαμε να πούμε:

Ο Μπακούνιν ρωτά:

Πώς μπορεί να αποδομηθεί η συγκεντρωμένη εξουσία;

Ο Κροπότκιν ρωτά:

Πώς μπορεί η κοινωνία να αυτοοργανωθεί μέσα από την αλληλοβοήθεια;

Ο Μπούκτσιν ρωτά:

Πώς μπορεί αυτή η αυτοοργάνωση να θεσμιστεί μέσα από την άμεση δημοκρατία και τη συνομοσπονδία;

Ο Οτσαλάν ρωτά:

Πώς μπορεί αυτή η λογική να εφαρμοστεί μέσα σε μια πολυεθνική κοινωνία, υπερβαίνοντας συγχρόνως το έθνος-κράτος;

Η Ροζάβα όμως πρόσθεσε ένα πέμπτο ερώτημα:

Πώς μπορεί μια αυτοκυβερνώμενη κοινωνία να αμυνθεί σε έναν κόσμο κρατών, στρατών, συνόρων και πολέμου, χωρίς να επιτρέψει στα ίδια της τα εργαλεία άμυνας να γίνουν εξουσία χωριστή από την κοινωνία; Το ερώτημα αυτό δεν έχει ακόμη ικανοποιητική απάντηση, ούτε θεωρητική ούτε πρακτική. Και ίσως αυτή να είναι

η σημαντικότερη παρακαταθήκη της Ροζάβα.

Συμπέρασμα: το τέλος της Ροζάβα – ή η αρχή μιας άλλης φάσης;

Δεν πρέπει να στρέψουμε αλλού το βλέμμα από τη σημερινή πολιτική πραγματικότητα.

Οι SDF διαλύθηκαν.

Η ανεξάρτητη στρατιωτική τους δομή εξαφανίστηκε.

Η κεντρική εξουσία στη Δαμασκό επεκτείνει τη δικαιοδοσία της.

Και πρώην ηγέτες των SDF εισέρχονται πλέον στις πολιτικές δομές του νέου συριακού κράτους.

Αυτές είναι πραγματικότητες που δεν συγκαλύπτονται με τη φράση «η επανάσταση συνεχίζεται».

Ταυτόχρονα, ωστόσο, η ήττα ενός στρατού δεν πρέπει να εξισώνεται αυτομάτως με την καταστροφή μιας κοινωνικής εμπειρίας. Η ιστορία των χειραφετητικών κινημάτων δείχνει ότι μια ιδέα είναι πραγματικά ζωντανή όταν μπορεί να επιβιώσει, με κάποια μορφή, ακόμη και μετά την κατάρρευση της πολιτικής δομής που τη μεταλαμπάδευσε.

Από αυτή τη σκοπιά, το μέλλον της Ροζάβα ενδέχεται να μην κρίνεται πλέον πρωτίστως στη Δαμασκό, την Άγκυρα, την Ουάσιγκτον, ούτε καν στα διοικητικά κτίρια της βορειοανατολικής Συρίας.

Ενδέχεται να κριθεί στην κομμούνα, στο συμβούλιο, στον συνεταιρισμό, στο σχολείο, στη γυναικεία οργάνωση και στις καθημερινές σχέσεις μέσα από τις οποίες οι άνθρωποι οργανώνουν τη ζωή τους.

Αν αυτά τα δίκτυα μπορέσουν να διατηρήσουν έναν βαθμό αυτονομίας, η Ροζάβα ενδέχεται να μετασχηματιστεί από εδαφικό

εγχείρημα σε κοινωνική παράδοση. Αν δεν μπορέσουν, τότε οφείλουμε να αναγνωρίσουμε ότι ένα σημαντικό μέρος του εγχειρήματος απορροφήθηκε από το νέο κράτος. Και ίσως αυτό να είναι ένα από τα βαθύτερα μαθήματα της Ροζάβα:

Η απελευθέρωση μπορεί να ξεκινά με την κατάληψη της εξουσίας, πλησιάζει όμως την ελευθερία μόνον όταν η εξουσία δεν μπορεί πια να αποχωριστεί από την κοινωνία. Η Ροζάβα δεν μας έδωσε ακόμη οριστική απάντηση σε αυτό το ερώτημα.

Ίσως να μην μπορούσε ποτέ. Αυτό όμως ακριβώς είναι που καθιστά τόσο μεγάλη την ιστορική της σημασία. Η Ροζάβα δεν μας πρόσφερε ένα τέλειο υπόδειγμα. Μας έδωσε ένα πραγματικό ιστορικό πείραμα.

Ένα πείραμα που κατέδειξε ότι η αυτοκυβέρνηση, ο φεμινισμός, ο κομμουναλισμός, η πολυεθνοτική συμβίωση και η αντίσταση στο έθνος-κράτος μπορούν να περάσουν από την πολιτική θεωρία στη βιωμένη κοινωνική πράξη – αλλά και ένα πείραμα που κατέδειξε πώς ο πόλεμος, η στρατιωτική ισχύς, η γεωπολιτική και η εξωτερική εξάρτηση μπορούν να θέσουν υπό τεράστια πίεση ακόμη και τα πιο ριζοσπαστικά εγχειρήματα αυτοκυβέρνησης.

Ίσως, επομένως, να είναι πρόωρο να μιλάμε για τον «θάνατο της Ροζάβα». Μια ακριβέστερη διατύπωση θα ήταν: Η Ροζάβα έφτασε στο τέλος μιας ιστορικής μορφής· το αν θα εξαφανιστεί και η ιδέα της Ροζάβα εξαρτάται από την ικανότητα των ανθρώπων να διαφυλάξουν και να επινοήσουν εκ νέου την κοινωνική αυτοοργάνωση.

Και αυτό είναι ένα ερώτημα που το μέλλον δεν έχει ακόμη απαντήσει.

Γυναίκα – Ζωή – Ελευθερία!

Προτεινόμενη βιβλιογραφία

Μιχαήλ Μπακούνιν

Κρατισμός και Αναρχία (1873) – για την κριτική του κράτους, της συγκεντρωμένης εξουσίας και της σχέσης ανάμεσα στην ελευθερία και την πολιτική οργάνωση.

Πιότρ Κροπότκιν

Αλληλοβοήθεια: Ένας παράγοντας της εξέλιξης (1902) – για την έννοια της αλληλοβοήθειας και την ιστορική ικανότητα των κοινοτήτων για αυτοοργάνωση.

Μάρεϊ Μπούκτσιν

Έργα για την κοινωνική οικολογία, τον κομμουνισμό και τον ελευθεριακό δημοτισμό – για την κατανόηση της σχέσης ανάμεσα στην οικολογία, την ιεραρχία, την κομμούνα, την άμεση δημοκρατία και τη συνομοσπονδιακή οργάνωση.

Αμπντουλάχ Οτσαλάν

Έργα για τον δημοκρατικό συνομοσπονδισμό – για την κατανόηση του μετασχηματισμού της κουρδικής πολιτικής σκέψης από το πρόταγμα του έθνους-κράτους προς τον δημοκρατικό συνομοσπονδισμό.

Federico Mazzucotelli

Μελέτες για τον δημοκρατικό συνομοσπονδισμό και τις πολιτικές δομές της Ροζάβα – για την εξέταση των ιστορικών και θεωρητικών καταβολών του εγχειρήματος.

1. C. Hammy

Lessons From Rojava for the Paradigm of Social Ecology – για την εξέταση της σχέσης ανάμεσα στη Ροζάβα, τον Μπούκτσιν, την κοινωνική οικολογία και τον δημοκρατικό συνομοσπονδισμό.